

De Haagse Schilderswijk, wie denkt bij deze naam niet direct aan rellen en criminaliteit? Wie ként echter dit stadsdeel en heeft er weleens een wandeling doorheen gemaakt? Met een korte tocht door een klein deel van deze beruchte wijk kunt u uw mening misschien positief bijstellen.

Het ontstaan van de wijk

In een van oorsprong moerassig veengebied, de Zusterpolder, ontwikkelde zich eind 19e eeuw de grootste arbeiderswijk van ons land. Veel arbeiders vonden werk in de grote ijzergieterijen en -pletterijen als Enthoven en de Prins van Oranje of in de meubelfabriek van Horrix, die rond het Hollands Spoor waren gevestigd. De kwaliteit van de huizen liet zeer te wensen over en de eenzijdige bevolkingssamenstelling van laagbetaalden leidde er toe dat de verpaupering al spoedig inzette. Het achterwege laten van onderhoud deed de toestand van de bebouwing zo verslechteren, dat grootscheepse sanering en nieuwbouw onvermijdelijk werd. Een aantal grootscheepse stadsvernieuwingsprojecten kwam, mede op initiatief van wethouder en voormalig Schilderswijkbewoner Adri Duivesteyn, vanaf de jaren zeventig van de vorige eeuw tot stand. De vernieuwing van de Vaillantlaan naar de baanbrekende plannen van architect Jo Coenen is wel het meest bekend.

Naast het verbeteren van de woningen streefde de Haagse Gemeenteraad ook naar verbetering van de leefomstandigheden in deze wijk. Pleintjes, speeltuinen, sportvoorzieningen en parken kregen ruime aandacht. Er is dankbaar gebruik gemaakt van de toenmalige 1%-regeling van de bouwkosten, die besteed moest worden aan kunstopdrachten. Door de omvang van de stadsvernieuwing was er een flink kapitaal te vergeven. Onder begeleiding van Henk Overduin, adjunct-directeur van het Gemeentemuseum, werd de totaalvisie van de Gemeentelijke Commissie Beeldende Kunsten met grote voortvarendheid uitgevoerd. De bevolking werd middels inspraak- en voorlichtingsbijeenkomsten wel gehoord, maar Henk Overduin had als voorwaarde gesteld: "Jullie mogen zeggen wat er verbeeld moet worden, ik bepaal de artistieke kwaliteit van het werk. Als jullie voor rotzooi kiezen, doe ik niet mee!"

Kunstwerken

In een korte rondgang zijn enkele kunstwerken te bekijken, die beslist de moeite waard zijn. Let hierbij ook op de vaak bijzondere, nieuwe architectuur in deze wijk, ontworpen door

gerenommeerde architecten uit binnen- en buitenland.

Aan een gevel aan de Westenbergstraat is een sculptuur 'Vrrrrroooooommm' van Theo van Laar (1980) aangebracht, dat bestaat uit een rode Austin Seven, die een parkeervak uitrijdt. Theo van Laar is zelf een Schilderswijker en streeft naar bereikbare kunst voor de gewone man ter verlevendiging van de wijk.

Vrrrrroooooommm, foto Martin Snuverink

In het Hannemanplantsoen staat op een hoge sokkel het monumentale beeld 'Schillepaard van de Schilderswijk', een werk van Axel en Helena van der Kraan (1989). Dit is een ode aan het werkpaard, dat de kolen-, schillen-, groente- en melkboer vroeger gebruikten voor hun transport. Deze paarden werden gestald op binnenterreinen, in oude pandjes en schuren. Het paard moest

*Schillepaard van de Schilderswijk, Axel en Helena van der Kraan (1989)
Foto Martin Snuverink*

soms door de gang van het woonhuis om het binnenterrein te bereiken.

Langs de blinde achtergevel van de Van Ostadewoningen aan het Jacob Jordaensplein en in de Hannemanstraat is een 80 meter lange collage met ietwat verbleekte foto's te zien, die de geschiedenis van de Schilderswijk weergeven. De titel is 'De Opstoot of de geschiedenis van de Schilderswijk' en het werk is vervaardigd door het Amsterdamse Vormgeverscollectief 'Wild Plakken' (1990). Tekennend voor de sfeer in die periode van de stadsvernieuwing is de foto met het spandoek 'Oprotten

De Opstoot of de geschiedenis van de Schilderswijk, Wild Plakken (1990) Foto Martin Snuverink

met die krotten'. De gefotografeerde personen zijn of waren allen bewoners van de wijk.

Even verderop bevindt zich op het Teniersplantsoen het beeldhouwwerk 'Sjaan', vervaardigd door de beroemde IJslandse kunstenaar Sigurdur Gudmundsson (1987). Dit is het in brons uitgevoerde hoofd van een Schilderswijkse uit wier golfende

Sjaan, Sigurdur Gudmundsson, (1987), Foto Martin Snuverink

haar de stadsvernieuwing oprijst, een ode aan de sterke vrouw.

Aan de zijwand van het Wijk- en Dienstencentrum De Rubenshoek aan dit plantsoen, Teniersstraat 13a, heeft de kunstenaar Peter Harskamp een fleurig keramiek kunstwerk aangebracht, bestaande uit een aantal tubes waaruit verf vloeit.

De titel 'Tubus' (1982) is een verwijzing naar de Schilderswijk. Op het Hannemanplantsoen staat een van de twee 'Hopjes' bestaande uit een goudkleurige kroon als fraaie schutting rond een buurthuis. Het is weliswaar niet een echt kunstwerk, maar vormt toch een saillante verfraaiing van het plein, ontwerp van Queeste Architecten. Prinses Máxima opende in 2010 het andere hopje op het Fakonahof. De kroonlijst laat abstracte kindersilhouetten zien, die elkaar de hand vasthouden en zo een kring vormen.

Teloorgang

In een artikel over de kunst in de Schilderswijk kan helaas niet onvermeld blijven hoe de enthousiaste initiatieven van de jaren tachtig van de vorige eeuw langzaam maar zeker de nek werd omgedraaid. Bezuinigingen troffen bijvoorbeeld het Volksbuurtmuseum, dat werd opgericht in 1992 en een belangrijke functie had als cultureel centrum, maar nu is opgeheven. Ook is een aantal prominente kunstwerken verdwenen, deels door achterstallig onderhoud, deels als gevolg van sanering van gebouwen.

Zo is de kostelijke muurschildering 'Raammunicatie' van Theo van Laar in de Jan de Baenstraat verdwenen. Het stelde twee vrouwen voor, die leunend op een kussen in het raamkozijn de buurt in de gaten hielden, een echte Schilderswijkse gewoonte.

Een interessant wandtableau (1987) **'Reconstructie Teniersstraat' van Berry Holslag**

op een muur aan de Abraham Bloemaertstraat, hoek Van Dijkstraat is afgebroken. Dankzij het door Adri Duivesteijn ondersteunde

Foto Els M. van den Broek

burgercomité 'Behoud Kunstwerk Berry Holslag' is het werk gered en zorgvuldig opgeslagen voor herplaatsing. De kunst in de Schilderswijk heeft een opfrisbeurt nodig. Die is gaande en er zijn nu interessante, graffiti-achtige muurschilderingen die een beeld geven van herkomstgebieden van de wijkbewoners.

Madeleine Lim